

FILOZOF (417) *sb m*

ph- (338), f- (79); -z- (344), -s- (73); -ph (333), -f (67), -w (11), -ff (6).

Oba o jasne.

sg N filozof (171). ◇ *G* filozofa (29). ◇ *D* filozofowi (5). ◇ *A* filozofa (13). ◇ *I* filozof(e)m (11). ◇ *L* filozofie (4). ◇ *V* filozofie (4). ◇ *pl N* filozofowie (68), filozofi (15); -i *BielŻywGlab*, *GlabGad* (3), *RejWiz* (3), *RejZwierz* (2), *PaprPan*, *KochFr*; -owie: -i *Mącz* (5 : 1), *RejZwierc* (8 : 2), *ModrzBaz* (13 : 1). ◇ *G* filozofów (43); -ów (6), -(o)w (37). ◇ *D* filozofóm (13); -óm (1), -(o)m (12). ◇ *A* filozofy (15). ◇ *I* filozofy (18), filozofami (3); -ami *GliczKsiąż*, *CzechEpPorz*; -y : -ami *ModrzBaz* (1 : 1). ◇ *L* filozofi(e)ch *ModrzBaz* (2), filozofach (1) *SkarKaz*, filozofoch (1) *Quin* ◇ *V* filozofowie (1).

Sł stp, *Cn* *notuje*, *Linde XVI* (jeden z tych samych przykładów) – *XVIII w.*

Twórca lub zwolennik jakiegoś systemu filozoficznego; mędrzec, uczoney, teoretyk; philosophus Mącz, *Cn*; *dator sapientiae, magister virtutis, magus, philosophaster, professor sapientiae, sapiens, sophus Cn* (417) : *BierEz* B4v, Cv; Tedy więcéy poeiełły czyłtę a dobré łamnienie/ niżli nauczoné filozofy/ albo porozumienijé. *OpecŻyw* [192]; *PatKaz I* 3v, 4v, 9; *PatKaz III* 102, 145v; *FalZioł IV* 54d; Tento Epicurus w tim więcey błdził niż inni philozophowie *BielŻyw* 103, 21, 34, 100, 103, 120, 133, 171; *BielŻywGlab nlb* 9, 13; *GlabGad* A3, L8; *SeklKat* A4v, O3v; *HistAl* D5v, D6v; *MurzHist* Rv; Był yeden zacny á vczony Filozow ná imyę Pitágorás. *GliczKsiąż* H5v, G6, M3v, M4, N6v, P7; *GroicPorz* bv; ten Philozoph [*Anaxagoras*] pifał o odmiennosci młodości człowieczy *RejWiz* 32v, A5v [3 r.], A7, 9, 9v [2 r.], 19v (38); Apollonius on/ choźe Mędrzec iáko połpolity człowiek mowi/ choźe też Filozoph/ iáko Pytágorokowie podáia/ wśedł do Perłkiey źemie *Leop* *B2, *A3v, *B2, *Act* 17 *arg*; *OrzList* iv; A takie łtarzy ludzye/ Philozophy zwáli/ Co łie łtrzegli wykřetow/ cnoty pilnowáli. *RejZwierz* 85, 4 [2 r.], 10v [3 r.], 11, 16 [2 r.], 19 (14); *OrzRozm* A2, A2v [2 r.], Mv [4 r.]; Tego czáfu byli ci Poetowie/ Stácyus/ Lukanus/ Perfýus/ y Filozophowie: Stoikus/ Seneká/ y Dyonizyus Argiopágita Ałtronom *BielKron* 144v, 155v [5 r.], 169, 462v; Cynici, Sectá była Philofofów któрым łie nic nie podobáło/ káźdey rzeczi s vřáganiem przigániali/ y w wżgárdzeniu mieli *Mącz* 76c, 74b, 83a, 89c [2 r.], 92d, 103b (16); Auguftyn Święty/ té *Philosophy* które Platoniki zowá/ powiáda być náuce náłzýy Krześcijáńłkiey między innymi Philofofhy bárzo podobné *OrzQuin* O2v, H4, H4v, O2v [2 r.], O3v [2 r.], O4 [2 r.], T, Tv; thego iá fámeo mam zá práwego Philozophá/ kthory chce być cnotliwym człowiekiem *GórnDworz* G3, G3, Hv, O2, X5, Ee6v (9); *GrzepGeom* A3v; *RejPos* 63, 337v; *RejZwierc* 15v, 46 [3 r.], 55 [2 r.], 73v, 78 (25); *WujJud* 50; *Strum* Q3v; Pokázuie [św. *Piotr*] ielzće przeciwwko tymźe Philozophom światá tego/ przyfle wśyłtkych łudzi zmarthwyłtanie *BialKaz* D4, D4 [2 r.], D4v; *BudNT* b7; *CzechRozm* 20, 63, 140v; *PaprPan kt*, Mv; TRoiáki Rzeczypołpolitey łpołob opifuia Filozophowie *ModrzBaz* 3, 6v, 7v, 17, 49v, 61 (24); *SkarJedn* 68; łámych Cieplie ielzće ták Philozophowie rozumem dość niemogli/ áby im nie co dzień inłzé Dyłputacyie á od piérwłzych różné/ z nich niepowłstawály *Oczko* 10, 3v, 4v, 5, 5v, 7, 8, 29v; *SkarŻyw* 130, 453 [3 r.], 454 [2 r.]; *CzechEp* 71, 131, 247; *KochFr* 62, 63 [4 r.], 64, 67; *GórnRozm* A4v, E2, E4, Gv, M4, N; *KochPieś* 4; *ArtKanc* K11v; *KochWr* 19, 30; *ActReg* 50; *GostGosp* + 2v [2 r.], +3; Zazdrość też y nienawiść przyniołła łmierć onemu zacnemu/ á máło miedzy wśyłtkimi Philozophy nie przedniemu/ Sokratefowi *Phil* K4, B3, K2, S3; *GórnTroas* 5; *WujNT* 140, 467, 536,

581, 697; *JanNKar* A4; *SarnStat* *3v, *7v, 111, 550, 1306; *PowodPr* 61; Gárdzili wiarą y nauką Ewangeliey świętey Zydowie/ gárdzili Philozophowie y pogánie *SkarKaz* 83a, 122a *marg*, 274a, 310a [2 r.], 312a, 384a, 420b; *PaxLiz* Dv; *SkarKazSej* 690b, 698a, 700a; *KlonFlis* A2; Philozoph piiánego Niewiádomym zowie *KlonWor* 70.

W połączeniu z imieniem lub nazwiskiem [imię + filozof (77), filozof + imię (6); oddzielone przydawką (16)] (83): *BielŻyw* 21, 38; *GlabGad kt*, A2, A4v, K; *HistAl* Bv; *MurzHist* R; Ariftoteles Filozow myędzy infłemi naprzedyńfły/ thák o tem mnimánýe fwe nam oštáwił. *GliczKsiąż* P2v, H4, K2, M4v; *GroicPorz* kk3; Ipokrátes/ on Philozoph zacny/ vczyńił rzecz do discypułow fwoich *RejWiz* A5, A5v, A6, A6v, A7 [3 r.], A7v [2 r.], A8, 1v; *RejZwierc* aav, aa3, 19 [2 r.], 36v, 40, 41 v; Ale co nam świádká potrzebá Platoná Philozophá *OrzRozm* A2v, L2; *BielKron* 27, 133, 149v, 274, 280; *Mącz* 303b; *OrzQuin* B, F2v, T2; *GórnDworz* E6, X4v, Dd8; *GrzepGeom* B2v, O3v; *RejPos* 200v; Diogenes on fłówny Philozoph/ kto o nim czyta/ tám fie náflucha w iákíey wadze v niego złotá álbo bogáctwá były *RejZwierc* 38, 38, 49v, 52v, 83v, 97, 135; *PaprpPan* C3; Iáwne fą przykłády Sokrátéfá zacnego Philofophá *ModrzBaz* 9, 42v, 129; *SkarŻyw* 102 [3 r.]; *StryjKron* A3v *marg*, 16; *GórnRozm* B3, M4v [2 r.]; *PaprpUp* H4v; *Phil* D2, F [2 r.], G, G3 [2 r.], 13 (12); *LatHar* ++2v, 381; Timon Filozow był *Mifanthropos*, to iest nieprzyiáciel główny narodu ludzkiego *PowodPr* 65; *KlonFlis* A2.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazw geograficznych [w tym: w połączeniu z imieniem (4)] (12): *BielŻyw* 21, 38; Plato Známienity Philofoph Athenieński od którego fie Secta Academicorum, Wfzczęłá. *Mącz* 303b, 26d, 106c [2 r.], 334b; niech ktemu iá iáko oftrogá iáka bodźie oné od Philofophow Gréckich fzpátné Piątno/ ná Kfięftwo koźdę Główné włożóné *OrzQuin* Qv; *GórnDworz* Dd8; *RejZwierc* 83v; *PaprpPan* B; to nie czárnokfięźnicy byli/ ále Mędrcomie á Philofophowie Cháldeyfcy ábo Arábfcy *WujNT* 7.

W połączeniu z nazwą szkoły filozoficznej (5): Tak iż teź fтары Philofophi pitagorici powiádaia iakoby niebo było wielkie zwierzę ktorego ferce iest fłonce. *GlabGad* E2v; Tedy niektorzy Epikuruśfowie y Stoikowie Filozophowie gadáli fie z nim *Leop Act* 17/18; Apoftoł nápomina/ áby fie ftrzegli ták fałżywych Apoftołów/ iáko y Philofophow fekty Plátonowey *WujNT* 693, 468; Przetoż o Platonikách Philozofách Auguśtyn ś. nápiśał: iż fie im to piśmo ś. Ianá: Ná początku było Słowo: podobáło *SkarKaz* 486b.

W charakterystycznych połączeniach: filozof celny, cny, dobry (2), mądry (6), pośledni, prawy (2), przedm, rozważny, sławny (6), smrodliwy, uczony (9), wielki (18), wszzechumiejętny, zacny (11), znamienity (5).

Przysłowie: bárzo bym rad/ ábyś ty prośtym fźermem zemną o tey Exekucyey mowił/ á dał tym fztukam Szkolnym pokoy/ prośty iá iestem Bernard/ á nie Philozoph. *OrzRozm* B2.

Wyrażenia: »boski filozof« (1): Tymże xftátem Plato Bofki Philofoph wylicza przyczyny pielgrzymftwá fwoiego Epiftoła 7. ad propinquos Dionis. *StryjKron* A3v *marg*.

»filozof pogański« [szyk 9 : 7] (16): *OrzRozm* D4v; *BielKron* 133; pátrzay iáko y Kato on pogáńfki philozoph powiáda *RejPos* 200v; *RejZwierc* A3; *CzechRozm* Av, 62; rozmáite były Czytelniku falkáwy/ mniemánia y wywody Philofophow/ y Poetow Pogáńfkich. *StryjKron* 1; *CzechEp* 104, 132, 228, 259; *CzechEpPORz* 5v; *NiemObr* 125; Byli tedy Pogáńfcy Philozophowie iáko ná morzu

wielkim/ nie wiedząc gdzie ich wodą nieśie. *KolakSzczęśl Cv; PowodPr 61; Ieden mądry Polityk/ pogąńfki Philozof/ mowi SkarKazSej 690b.*

»filozof stary, staroświecki, dawny, wieku przeszłego« [szyk 7 : 5] (7 : 2 : 2; 1): Otoż w tych kxięgach ninieyźnych wypifany ią żywoty Philozophow á mędrcom ítaroświeefkieh *BielŻywGlab nlb 13; ítarzy Philozophi ktorzy nie pili nigdy tilko iedząc, tak nauczali. GlabGad Gv, L7v; RejWiz A5v, 1v; OrzQuin Q2v; Między wśzytkimi siedmią Náuk/ [...] niemáľz,zacnieyźyé/ y którąby téż więcéy óni dawni Philozophowie chwalili/ y więcéy íye ią bawili/ iáko íeft *Geometria GrzepGeom A3; chociay nie mieli żadney burdy/ áni ran/ áni guzow/ oni zacni Philozophowie wieku przeźłego/ [...] zawždy walczyli á wielką burdę wśtáwicznie mieli z niecnotámi á z rozmáitemi íprawámi íwiátá tego RejZwierc 23, A3; GórnRozm I; KochWr 38; Calep 126a.**

Szeregi: »filozof, (a, niż, to jest) mędrzec« [15 : 3] (18): ten [*Boetius*] był napoflednieyźy philozoph, to íeft mędrzec y krzeńcianin prawy. *BielŻyw 171, kt; BielŻywGlab nlb 9, 13; RejWiz 1v; Peripatetici, Philofofowie á mędrzy którzi Ariftotelisowey nauki á mniemánia náśładowáli Mqcz 291c, 23b, 155a, 248c, 334b, 336d (10); wolę iż ktho rzecze Philozoph/ niż mędrzec/ bo to iuz káždy rozumie GórnDworz F6; [Rzym] wśzytki mędrce íwiátá tego/ Philozophy wfobie miał. SkarŻyw 600; WujNT 7.*

»filozof i mędrzec« (1): Filozofom y pyźnym mędrkom íwiátá tego/ Zákryeś táiemności kroleśtwá wiecznego *ArtKanc L2v.*

»uczony i filozof« (1): z Egiptu wśzytkiego y z Grecyey co napřednieyźe vczone y Philozophy dáłá [*królowa*] mu [*Mojżeszowi*] zá náuczýciele. *SkarŻyw 478.*

Przen: Dzieło filozofa, książka, pisma (5) : Wizerunk, włańny żywotá człoweká poczćiwego/ w ktorym iáko we źwierciedle/ ínádnie káždy íwe íprawy oględáć może: zebrány y s Filozophow/ y z rozných obyczáiw íwiátá tego. *RejWiz kt; czytay Philozophy/ czytay ony powážne hístoryki RejZwierc 28, I4v, 160; o czym kto íię chce dowiedźieć/ niechay czyta Gálátyná: niechay téż weyźrzy w Platoná/ y w ínfze Filozofy NiemObr 125.*

Synonimy: mędrzec,uczony.